

ГЕНЕЗА БІБЛІЙНОГО ОБРАЗУ-СИМВОЛУ В ЛІНГВІСТИЧНІЙ ПАРАДИГМІ

Ніконова В. Г., Хаботнякова П. С.

ВСТУП

Духовний пошук, прагнення зрозуміти сутність речей та намагання осягнути сенс життя завжди були рушійною силою у літературі, кіно, музиці та живописі. Важливу роль у цьому відіграє релігія (від лат. *religio* ‘зв’язок’) – система світогляду та світосприйняття конкретної людини або групи людей, набір культурних, духовних і моральних цінностей, що зумовлюють поведінку людини. Науці відомо більше п’яти тисяч релігій, але найбільш поширеними з них є буддизм, індуїзм, іслам, юдаїзм і християнство, у складі якого виокремлюються католицизм, православ’я та протестантизм. Християнство (від гр. *Χριστός* ‘помазанник, Месія’) – монотеїстична релігія, яка ґрунтується на віруванні в Ісуса Христа як Божого Сина, який помер на хресті і воскрес на третій день заради спасіння людства від рабства гріха.

Християнство базується на Біблії (від гр. *τά βιβλία*, *βιβλία* ‘збірка книг’) – богонатхненні збірки священних текстів, які християни вважають Святим Письмом уже протягом тисячоліть. У Біблії розкривається історія людства від самого початку й описується його кінець, а також висвітлюються основні постулати вчення Ісуса Христа. Святе Письмо поділяється на Старий і Новий Заповіти. Заповіт (івр. *ברית* ‘угода, договір, союз, заповіт’) відображає угоду між Богом і людством. У Старому Заповіті йдеться про створення світу, гріхопадіння і заповіт Бога з Ізраїльським народом, а у Новому – про спасіння людства від гріха через спокутування його смертю Ісуса Христа та новий заповіт із Богом. «Загублений рай» у книзі Буття стає «Поверненим Раєм» у книзі Одкровення. Біблія вважається найдавнішим прикладом гіпертексту, в якому реалізуються біблійні образи-символи. Дослідження біблійних образів-символів вимагає з’ясування таких основних понять, як «образ», «символ», «образ-символ», встановлення особливостей їх кореляції у гуманітарній парадигмі зокрема.

1. Поняття «образ» і «символ» у гуманітарній площині

Поняттям «образ» (гр. *Εἰκὼν* ‘подоба, вигляд’) послуговуються майже у всіх галузях гуманітарних наук і, відповідно, кожна з галузей має свої

підходи до тлумачення цього поняття. Найбільш уживаним це поняття є у філософії, психології, лінгвокультурології, літературі та лінгвістиці.

Суть поняття «образ» у **філософії** полягає у тому, що образ розуміється як результат та ідеальна форма віддзеркалення і реконструкції предметів та явищ матеріального світу у свідомості людини¹. Образ пояснює структуру світотворення, його закони; і одночасно він є фактом ідеального буття, певним семантичним об'єктом².

У **психології** поняття «образ» розуміється як те, що лежить в основі асоціацій ідей (Ф. Гальтон³), і відображає переживання, які пов'язані з тим, що відбувається в нашій пам'яті, а не з поточним моментом, та один з елементів свідомості, основним завданням якого є репрезентація в структурі свідомості феноменів внутрішньої реальності (Е. Титченер⁴); як відтворення у свідомості інстинктів і потягів; як те, що пов'язує людину не з об'єктивною реальністю, а з внутрішнім світом, відображаючи його підводні течії і колізії; і як міст, що поєднує протилежності⁵. Когнітивна психологія трактує образ як репрезентацію у розумі уявного об'єкта або події (Р. Солсо⁶), і його основним завданням є збереження в пам'яті подій і явищ реальності у вигляді певної картинки в голові, проекції сцен із реального світу. Образом називають усі психічні відображення, у яких перед суб'єктом відкриваються предмети і відношення об'єктивного світу (П. Гальперін⁷); а також, образ – це пізнавально-смыслова структура, яка виконує роль прозорого посередника.

У **лінгвокультурології** розрізняють «предметні образи», які зумовлені лінгвокреативним мисленням та які є результатом наочного узагальнення та відбору культурно значущих подій і ситуацій⁸. Предметні образи – це форма відображення явищ і предметів; наприклад, предметний образ «сонце» уявляється як жовтий, круглий

---

¹ Жюлиа Д. Философский словарь / сост. и гл. ред. Дидье Жюлиа. Москва : Междунар. отношения, 2000. 544 с.

² Кемеров В. Философская энциклопедия / сост. и гл. ред. В. Кемеров. Панпринт, 1998. URL: <http://terme.ru/dictionary>

³ Galton F. Inquiries into Human Faculty and its Development. URL : <http://galton.org/books/human-faculty/text/human-faculty.pdf>.

⁴ Titchener E. B. Lectures on the Elementary Psychology of Feeling and Attention. New York : Adamant Media Corporation, 2005. 84 p.

⁵ Горчак Т. Ю. Словесный образ-символ в американській поезії ХХ століття : когнітивно-семіотичний аспект : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2009. 214 с.

⁶ Солсо Р. Когнитивная психология. 6-е изд. Санкт-Петербург : Питер, 2006. 589 с.

⁷ Гальперин П. Я. Основные результаты исследований по проблеме «формирование умственных действий и понятий» : доклад на соискание учен. степени д-ра пед. наук (по психологии) по совокупности работ. Москва : Б. и., 1965. 51 с.

⁸ Карасик В. И. Языковые ключи : монография. Волгоград : Парадигма, 2007. 519 с.

предмет, який дає світло і тепло; тобто у нашій уяві одразу виникає певний малюнок – образ предмету завдяки його характеристикам.

У **літературознавстві** досліджується «художній образ»⁹. Під художнім образом розуміється система конкретно-чуттєвих засобів, що втілює собою власне художній зміст¹⁰; те, що творчо відтворено автором у художньому творі¹¹. Літературознавча традиція розглядає художній образ як специфічну форму буття художнього твору в цілому й окремих його складників¹²; як засіб естетичного моделювання реальності¹³; як конкретну й одночасно узагальнену картину людського життя, яка створюється за допомогою уяви та має естетичне значення та як картину дійсності, яку змальовує письменник⁹. Художній образ – це художній персонаж; наприклад, загальновідомі літературні герої Аліса, Гамлет, Горпина, Катерина, Робін Гуд, та інші – це художні образи.

У **лінгвістиці** наголошують на таких характеристиках образу: образ – це ілюстрація, яка сприяє кращому сприйняттю інформації¹⁴; це «відбиток» об'єктів навколишньої дійсності у мові людини¹⁵; образ містить конотативну забарвленість та емотивність¹⁶; образ набуває символічного значення у мовній діяльності¹⁷; образ – це двостороння одиниця, що об'єднує в собі словесну та концептуальну сторони¹⁸; образ – це вербалізоване сприйняття навколишнього середовища¹⁹.

---

⁹ Есин А. Б. Принципы и приемы анализа художественного произведения. Москва : Флинта, 2005. 162 с.

¹⁰ Burroway J. Imaginative Writing : The Elements of Craft. Florida : Pearson; Florida State University. 2010. 394 p.

¹¹ Golden J. M. The Narrative Symbol in Childhood Literature: Explorations in the Construction of Text. Berlin – New York : Walter de Gruyter, 2013. 282 p.

¹² Balakian A., Balakian A. E. The Symbolist Movement in the Literature of European Languages. Amsterdam : John Benjamins Publishing, 1984. 732p.

¹³ Хаботнякова П. С. Кореляція понять «образ», «символ» та «образ-символ» у сучасній лінгвістичній парадигмі (на прикладах творів Френка Перетті). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*. Київ, 2015. Т. 18. № 2. С. 190–194.

¹⁴ Горчак Т. Ю. Словесний образ-символ в американській поезії ХХ століття : когнітивно-семіотичний аспект : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2009. 214 с.

¹⁵ Хаботнякова П. С. Кореляція понять «образ», «символ» та «образ-символ» у сучасній лінгвістичній парадигмі (на прикладах творів Френка Перетті). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*. Київ, 2015. Т. 18. № 2. С. 190–194.

¹⁶ Солсо Р. Когнитивная психология. 6-е изд. Санкт-Петербург : Питер, 2006. 589 с.

¹⁷ Авдеенко И. А. Символ и художественный образ. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2014. №1–1 (31). С. 15–18.

¹⁸ Белехова Л. І. Образний простір американської поезії : лінгвокогнітивний аспект : дис.... докт. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2002. 476 с.

¹⁹ Хаботнякова П. С. Кореляція понять «образ», «символ» та «образ-символ» у сучасній лінгвістичній парадигмі (на прикладах творів Френка Перетті). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*. Київ, 2015. Т. 18. № 2. С. 190–194.

У лінгвістичних розвідках образ розглядається у двох його іпостасях: це – «мовний образ» і «мовленнєвий образ». Диференціацію зумовлено не типом переносного значення (оскільки метафоричне чи метонімічне переосмислення є основою як мовного, так і мовленнєвого образу), а сферою їх застосування – у мові чи мовленні²⁰.

Мовні образи створюються на основі метафоричного чи метонімічного переосмислення мовних одиниць – усталених словосполучень (фразеологізмів), зафіксованих у словниках. Наприклад, значення британського фразеологізму *to read the tea-leaves* ‘гадати на кавовій гуці’ зумовлене східною традицією чаювання, адже можна було побачити своє майбутнє буквально на дні горнятка.

Мовленнєві образи створюються у тексті / контексті шляхом метафоричного або метонімічного переосмислення лексичних одиниць або вільних словосполучень. Мовленнєвий образ розуміється як троп, або фігура, що виникає завдяки ментальним операціям і реалізується безпосередньо у тексті²¹. У контексті теорії словесного (мовленнєвого) образу, розбудованої Л. Белеховою²², словесний поетичний образ визначається як засіб особливої організації словесної тканини поетичного тексту, в якій типи знань про світ набувають предметного значення. У зв’язку з цим, словесний образ визначається як фрагмент мовлення – слово чи вільне словосполучення – що несе образну інформацію, значення якої не є еквівалентним значенню окремо взятих елементів даного фрагменту²³. Багатий на асоціативні зв’язки, мовленнєвий образ несе додаткову, контекстуальну інформацію. Суть мовленнєвого образу полягає у різноманітності асоціацій, які він викликає. Під час декодування мовленнєвого образу до уваги беруться словникові значення, які у контексті набувають емотивного забарвлення й асоціативних зв’язків. Мовленнєві (як і мовні) образи створюються різноманітними стилістичними прийомами – метафорами, образними порівняннями, антономазією, епітетами тощо. Наприклад, якщо хлопець говорить про дівчину *She is my Anne Shirley*, це означає, що він зустрів мрійливу дівчину, оскільки в основі мовленнєвого образу – антономазія, метафоричне переосмислення власної назви *Anne Shirley* ‘Енн Ширлі’ з роману «Енн із Зелених дахів» (“*Anne of Green*

---

²⁰ Хаботнякова П. С. Кореляція понять «образ», «символ» та «образ-символ» у сучасній лінгвістичній парадигмі (на прикладах творів Френка Перетті). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*. Київ, 2015. Т. 18. № 2. С. 190–194.

²¹ Солсо Р. Когнитивна психологія. 6-е изд. Санкт-Петербург : Питер, 2006. 589 с.

²² Белехова Л. І. Образний простір американської поезії : лінгвокогнітивний аспект : дис.... докт. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2002. 476 с.

²³ Хаботнякова П. С. Кореляція понять «образ», «символ» та «образ-символ» у сучасній лінгвістичній парадигмі (на прикладах творів Френка Перетті). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*. Київ, 2015. Т. 18. № 2. С. 190–194.

Gables”) канадської письменниці Люсі-Мод Монтгомері (*Lucy Maud Montgomery*): Енн Ширлі – рудоволоса дівчинка-сирота, яку виховують брат і сестра Метью й Марілла Катберти, які живуть на фермі Зелені Дахи в Ейвонлі, острів Принца Едуарда. Енн Ширлі опиняється у різноманітних кумедних ситуаціях, має багату уяву, любить читати книжки та має хист до письменництва.

Поняття «символ» (гр. Σύμβολον ‘знак, зображення певного предмету або тварини для позначення якості предмету; умовний знак певних понять, ідей, явищ’) стає об’єктом дослідження у таких наукових галузях, як семіотика, філософія, лінгвокультурологія, література, лінгвістика тощо.

У **семіотиці** символом називають графічний знак формально-мовного опису, у якому зв’язок між позначуваним і позначувальним устанавлюється за умовною згодою, а також це базовий знак математичних кодів, що характеризується високим потенціалом абстракції і значним семіотичним наповненням²⁴.

У **філософії** категорію символу почали досліджувати ще у XIX столітті (Г. Гегель, І. Кант, Ф. Шеллінг), а у XX столітті був сформований цілісний підхід до філософського поняття символічності (Ж. Бодрійяр, А. Вайтхед, Ж. Делез, Е. Кассірер, Ж. Лакан, К. Юнг) (*цит. за*²⁵). Філософія розглядає символ як спосіб пізнання істинного божественного сенсу – мова, міф, релігія, мистецтво і наука є символічними формами, за допомогою яких людина, з одного боку, впорядковує навколишній хаос, а з іншого, – здійснює єднання самих людей²⁶. Символ – це те, що позначає «щось», що зображує внутрішній стан людини, її почуття і думки; це те, що знаходиться поза нами й символізує щось всередині нас²⁷, а також «втілення ейдосу в інобуття, і до того ж не обов’язково в реальному і фактичному інобутті та невичерпне багатство апофатичних можливостей сенсу» (*цит. за*²⁸). У філософсько-герменевтичному аспекті (Г. Гадамер, П. Рікер) символ – це зв’язок між уламками буття, які прагнуть возз’єднатися у гармонійне ціле, він указує на значення, актуалізує його та

---

²⁴ Balakian A., Balakian A. E. The Symbolist Movement in the Literature of European Languages. Amsterdam : John Benjamins Publishing, 1984. 732p.

²⁵ Balakian A., Balakian A. E. The Symbolist Movement in the Literature of European Languages. Amsterdam : John Benjamins Publishing, 1984. 732p.

²⁶ Жюлія Д. Философский словарь / сост. и гл. ред. Дидье Жюлия. Москва : Междунар. отношения, 2000. 544 с.

²⁷ Кемеров В. Философская энциклопедия / сост. и гл. ред. В. Кемеров. Панпринт, 1998. URL: <http://terme.ru/dictionary>

²⁸ Хаботнякова П. С. Кореляція понять «образ», «символ» та «образ-символ» у сучасній лінгвістичній парадигмі (на прикладах творів Френка Перетті). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*. Київ, 2015. Т. 18. № 2. С. 190–194.

репрезентує (цит. за²⁹). Символом можна вважати «будь-яку структуру значення, де один смисл, прямий, первинний, буквальний, означає одночасно і другий смисл, непрямий, вторинний, алегоричний, який можна зрозуміти лише через перший»³⁰. Ці вислови з подвійним смислом утворюють герменевтичне поле, у зв'язку з чим поняття інтерпретації та символу значно розширюються. У цьому контексті, інтерпретація – це робота мислення, яка полягає у тому, щоб розшифрувати смисл, який стоїть за прямим смислом, а також у тому, щоб розкрити рівні значення, які знаходяться у буквальному значенні³¹.

У **лінгвокультурології** на основі тлумачення символу як багатозмістового, конвенційного, мотивованого знаку наголошують на предметних символах³², у яких носієм символічної функції є предмет, артефакт або персона. За В. Масловою, символ – це «семантична спіраль, що містить широкий спектр значень: як імпліцитних, так і шкали семантичних субститутів, тобто запрограмовану заміну одного значення іншим» (цит. за³³). Об'єктом символізації стають ключові елементи культури (предметні символи), таким чином символ – стабільна функціональна категорія культури, яка виконує регуляторну й інтегровальну функцію культури³⁴. Предметний символ – це річ, наділена смислом, наприклад, «змій», «кава», «корона», «сіль». «Корона» як предметний символ утілює велич, силу; корону вдягають правителю як знак влади, але коли корону забирають від нього, він позбувається цієї влади. «Корона» стає словесним символом «влади», точніше, це – «символ влади». Предметний символ – це знак, зв'язок якого з референтом специфічно вмотивований сукупністю асоціацій,

---

²⁹ Хаботнякова П. С. Кореляція понять «образ», «символ» та «образ-символ» у сучасній лінгвістичній парадигмі (на прикладах творів Френка Перетті). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*. Київ, 2015. Т. 18. № 2. С. 190–194.

³⁰ Рикер П. Герменевтика. Этика. Политика : Московские лекции и интервью. Москва : КАМІ, АСАДЕМІА, 1995. 160 с

³¹ Хаботнякова П. С. Кореляція понять «образ», «символ» та «образ-символ» у сучасній лінгвістичній парадигмі (на прикладах творів Френка Перетті). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*. Київ, 2015. Т. 18. № 2. С. 190–194.

³² Карасик В. И. Языковые ключи : монография. Волгоград : Парадигма, 2007. 519 с.

³³ Хаботнякова П. С. Кореляція понять «образ», «символ» та «образ-символ» у сучасній лінгвістичній парадигмі (на прикладах творів Френка Перетті). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*. Київ, 2015. Т. 18. № 2. С. 190–194.

³⁴ Хаботнякова П. С. Кореляція понять «образ», «символ» та «образ-символ» у сучасній лінгвістичній парадигмі (на прикладах творів Френка Перетті). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*. Київ, 2015. Т. 18. № 2. С. 190–194.

уявлень про предмет символічного позначення та про предмет первинного позначення³⁵.

У літературознавстві художній символ – це художній образ, що виражає значення будь-якого явища у предметній формі, та будь-який художній персонаж, що умовно відтворює усталену думку, ідею, почуття, які набувають символізму; естетична категорія, зміст якої розкривається шляхом зіставлення його (символа) із суміжними категоріями – образом, знаком й алегорією³⁶. Наприклад, у контексті *Вона – Кайдашиха* власна назва *Кайдашиха* позначає художнього персонажа – жадібну та жорстоку свекруху, яка не давала спокійного життя своїм невісткам. Таким чином, *Кайдашиха* символізує людину, яка має скандальний характер, як Маруся Кайдашиха із повісті «Кайдашева сім'я» Івана Нечуя-Левицького, і поводитья як сварлива та жадібна баба. Отже, *Кайдашиха* виступає художнім символом. Художній символ, маючи графічне зображення, формує глибинні смисли тексту³⁷; він є результатом ментальної симуляції емпіричного й емоційного досвіду людини³⁸.

У лінгвістиці слово-символ визначається як багатозмістовий знак, що має словесне втілення³⁹. Словесні символи – стійкі асоціативні комплекси, закріплені у свідомості людей, які існують у мовному значенні слова у вигляді «символічної аури», низки сем культурно-стереотипного й архетипного, давнього міфологічного характеру⁴⁰; їх особливість полягає у «мотивації мовного знака, пов'язаної з картиною світу, фоновими знаннями, прагматикою в широкому сенсі»⁴¹. Словесний символ, або слово-символ, – це звичайне слово, яке називає предмет і має символічне значення. Слова-символи беруться з життя і використовуються у їх прямому значенні, наприклад, слово *wedding ring* 'обручка' позначає головний символ подружжя.

---

³⁵ Шелестюк Е. Семантика художественного образа и символа (на материале англоязычной поэзии XX века) : дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Москва, 1998. 209 с.

³⁶ Burroway J. Imaginative Writing : The Elements of Craft. Florida : Pearson; Florida State University. 2010. 394 p.

³⁷ Ryken L. Dictionary of Biblical Imagery / eds L. Ryken, J. C. Wilhoit, T. Longman. USA: InterVarsity Christian Fellowship, 1998. 1058 p.

³⁸ Golden J. M. The Narrative Symbol in Childhood Literature: Explorations in the Construction of Text. Berlin – New York : Walter de Gruyter, 2013. 282 p.

³⁹ Шелестюк Е. Семантика художественного образа и символа (на материале англоязычной поэзии XX века) : дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Москва, 1998. 209 с.

⁴⁰ Науменко Н. В. Символіка в образній структурі української новелістики кінця XIX – початку XX ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2002. 20 с.

⁴¹ Хаботнякова П. С. Кореляція понять «образ», «символ» та «образ-символ» у сучасній лінгвістичній парадигмі (на прикладах творів Френка Перетті). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*. Київ, 2015. Т. 18. № 2. С. 190–194.

Отже, образ у гуманітарній парадигмі – це продукт сприйняття і розуміння світу. У лінгвістичних дослідженнях у термінах мовно-мисленнєвого процесу мовний і мовленнєвий образи – це слова чи словосполучення, що навантажені образною інформацією. Мовний образ зафіксований у словниках, а мовленнєвий (словесний) – це метафоричне чи метонімічне переосмислення слова чи вільного словосполучення у контексті. Символ розуміється як багатозмістовий знак, що має предметне втілення (матеріальний об'єкт, зображення тощо) і заміняє собою якусь іншу сутність (поняття, ідею чи іншу абстракцію), використовуючи для цього асоціацію, подібність або домовленість. Словесний символ, або слово-символ, – це слово, що у своєму буквальному значенні позначає якийсь матеріальний об'єкт, який асоціюється у нашому фоновому знанні з певним символічним поняттям чи абстракцією і таким чином набуває символічного значення.

2. Підґрунтя «біблійного образу-символу»

Образ-символ розуміється як імплікативний, динамічний, макроконтекстуальний словесний образ, для якого характерна розщепленість референції і рівноправність вихідного значення і похідного референційного смислу⁴². За Т. Горчак⁴³, образ-символ – це складний багатозначний семіотичний конструкт, який виникає внаслідок поєднання символізму та вживання різноманітних образних засобів: метафор, порівнянь, персоніфікацій, алюзій тощо. В образах-символах символ – це слово, яке називає предмет, щось символізує та асоціюється з кимось / чимось символічним. В образах-символах відзначають образну природу символу – символ «виростає» з образу, проте «образність» символу розуміється по-різному⁴⁴. Таким чином, в образах-символах спостерігається комплексність у плані змісту. В образах-символах символ, трансформований та актуалізований в образі, отримує необхідну для підключення до символічного простору культури частку предметності, відчутності. Стимулюючи уяву, образ змушує людину не лише інтерпретувати символ, а й переживати його. У цьому сенсі образ є посередником між символічним (духовним) і безпосереднім (матеріальним, соціальним)

---

⁴²Белехова Л. І. Образний простір американської поезії : лінгвокогнітивний аспект : дис.... докт. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2002. 476 с.

⁴³Горчак Т. Ю. Словесний образ-символ в американській поезії ХХ століття : когнітивно-семіотичний аспект : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2009. 214 с.

⁴⁴Шелестюк Е. Семантика художественного образа и символа (на материале англоязычной поэзии ХХ века) : дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Москва, 1998. 209 с.

аспектами людського буття. Образ і символ здатні програмувати події: звідси поєднання естетичного і магічного у тексті⁴⁵.

Образи-символи поділяються на ті, що закріплені у культурі, та індивідуально-авторські. Образи-символи, закріплені в культурі, є загальновідомими, наприклад, у британській культурі це – *red rose* ‘червона троянда’, *red telephone box* ‘червона телефонна будка’, *fish and chips* ‘риба та чіпси’, а в американській – *uncle Sam* ‘дядько Сем’, *the Statue of Liberty* ‘Статуя Свободи’, *hamburger* ‘бургер’ (цит. за⁴⁶); в українській культурі це – *калина*, *мак*, *чорнобривці*, *тризуб*, *гарбуз*⁴⁷. Необхідною умовою для їх адекватного розуміння є обізнаність у культурно-світоглядних традиціях народу. Індивідуально-авторські образи-символи у культурі незакріплені. Вони набувають символізму безпосередньо у тексті, актуалізуючи певні інтенції автора (цит. за⁴⁸).

Біблійний образ-символ ґрунтується на поєднанні біблійних образів і біблійних символів. Кореляцію цих понять можна проілюструвати на прикладі біблійного образу-символу води. В розповіді про Вихід (вихід євреїв з Єгипту, який відбувався протягом 40 років) вода постає як предметний образ. Читаємо, що не «було води пити народові», а потім Мойсей ударив по скелі, з якої пішла вода, і народ став пити її (Вих. 17: 1–7). У цьому випадку сенс води визначається її фізичними властивостями, що забезпечують угамування спраги і відведення загрози смерті⁴⁹. Але у словах Ісуса, звернених до жінки біля колодязя, вода перетворюється на символ порятунку: «*А хто пийме воду, яку Я дам йому, той не матиме спраги повік, але вода, яку Я йому дам, стане в ньому джерелом води, що тече в життя вічне*» (Ів. 4: 14). У предметному образі води першорядне значення мають її фізичні властивості, а у зверненні Ісуса до жінки воді надається символічне значення – порятунок. Зрозуміло, що вода не стала б символом порятунку, якщо б у неї не було притаманних їй фізичних властивостей, тому навіть при розгляді біблійного, духовного образу-символу береться до уваги буквальне значення слова.

---

⁴⁵ Авдеєнко І. А. Символ и художественный образ. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2014. №1–1 (31). С. 15–18.

⁴⁶ Balakian A., Balakian A. E. *The Symbolist Movement in the Literature of European Languages*. Amsterdam : John Benjamins Publishing, 1984. 732p.

⁴⁷ Коцура В. П. Словник символів культури України / за заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, Москва Київ Дмитренко, В. В. Куйбиди. 3-є вид. Київ : Міленіум, 2005. 352 с.

⁴⁸ Хаботнякова П. С. Кореляція понять «образ», «символ» та «образ-символ» у сучасній лінгвістичній парадигмі (на прикладах творів Френка Перетті). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*. Київ, 2015. Т. 18. № 2. С. 190–194.

⁴⁹ Ryken L. *Dictionary of Biblical Imagery* / eds L. Ryken, J. C. Wilhoit, T. Longman. USA: InterVarsity Christian Fellowship, 1998. 1058 p.

Метафора й образне порівняння – «дворяусні» висловлювання, у яких необхідно брати до уваги рівні як прямого, так і переносного сенсу. Багато про що говорить саме значення слова «метафора» (гр. *μεταφορά*), утвореного з двох грецьких слів, які буквально означають ‘перенесення’. Наприклад, спочатку треба уявити собі воду у вихідному, фізичному сенсі (у наведеному вище прикладі), а потім – перенести це значення на такі поняття, як «християнське виховання» і «добра звістка з далекого краю». Зв’язок між цими частинами образного порівняння не довільний, а логічний. Для розуміння логіки, укладеної у метафорі або образному порівнянні, необхідно враховувати пряме значення слова або складників вільного словосполучення і пам’ятати, що метафори й образні порівняння – насамперед образи, а потім уже зіставлення слова⁵⁰.

Біблійні образи-символи можуть формувати певну тему сюжетної лінії, тобто мотив. Термін «мотив» (лат. *motivus*) означає повторення в оповіданні тих самих елементів, тобто є характеристикою типової сцени та фрагменту загальної картини або об’єкта, що багаторазово повторюється з деякими змінами⁵¹. Роберт Олтер (*Robert Alter*), популяризатор цього поняття, визначає типову сцену як «ретельно розроблений набір прийнятих акторами й глядачами умовностей при постановці художнього твору» і як «схему», яку читач визнає і якої чекає (*цит. за*⁵²).

У простій формі мотив зустрічається, приміром, у конкретних біблійних оповіданнях. Наприклад, у розповіді про зустріч Якова з Рахіль у колодязя (Бут. 29: 4–12) розвивається тема зустрічі з майбутньою нареченою біля колодязя у такій сюжетній лінії: біля колодязя з’явився чоловік з іншої країни, до колодязя за водою підійшла жінка, чоловік і жінка поговорили один з одним, чоловік набрав води з колодязя, допомігши жінці, жінка побігла додому розповісти сім’ї про те, що трапилося, і запросила чужинця в будинок, проявивши гостинність і привітність⁵³. Мотив зустрічі з майбутньою нареченою у колодязя повторюється в Біблії кілька разів – в оповіданні не лише про Якова і Рахіль, але також в оповіданні про раба Авраама, якому наказали привести наречену Ісааку і він уперше побачив її біля колодязя (Бут. 24: 10–33), і в оповіданні про Мойсея, коли він прийшов

---

⁵⁰ Ryken L. Dictionary of Biblical Imagery / eds L. Ryken, J. C. Wilhoit, T. Longman. USA: InterVarsity Christian Fellowship, 1998. 1058 p.

⁵¹ Абрамович С. Біблія як інтертекст світової літератури : монографія. Кам’янець-Подільський : Аксіома, 2011. С. 428.

⁵² Абрамович С. Біблія як інтертекст світової літератури : монографія. Кам’янець-Подільський : Аксіома, 2011. С. 428.

⁵³ Ryken L. Dictionary of Biblical Imagery / eds L. Ryken, J. C. Wilhoit, T. Longman. USA: InterVarsity Christian Fellowship, 1998. 1058 p.

у Мадіамську землю і там зустрів свою майбутню дружину (Вих. 2: 16–21). Таким чином, тема або мотив створюються за допомогою певних умовних повторів, тобто елементів, настільки часто повторюваних в аналогічних ситуаціях, що вони здаються самі собою зрозумілими як авторам, так і читачам слова⁵⁴.

У контексті сучасного переосмислення біблійних сюжетів виникає поняття інтертекстуальності (від фр. *intertextualite* ‘міжтекстовість’) для позначення загальних властивостей текстів, що виражається в наявності між ними зав’язків, завдяки яким тексти (або їх частини) можуть посилатися один на одного різноманітними способами, хоча сама ідея «діалога між текстами» належить М. Бахтіну. Внаслідок цього виникає поняття «інтертекст» – співвідношення одного тексту з іншим, діалогічною взаємодією текстів, що забезпечують додатковий смисл ніж той, що був задуманий автором (*цит. за*⁵⁵).

Змістом біблійного інтертексту є різні мотиви, які розвиваються у сюжетних лініях Святого Письма. В цих мотивах реалізуються різноманітні біблійні образи-символи. Розглянемо деякі біблійні мотиви.

Біблійний мотив **Гріхопадіння** у Старому Заповіті (Буття 3: 1–24). Історія починається відтоді, як Бог створив Усесвіт і помістив у Едемському Саду перших людей (Адама і Єву), щоб із ними спілкуватися. Адам і Єва могли насолоджуватися життям та один одним, але Бог дав їм одне правило – ніколи не їсти з дерева Пізнання добра і зла. Проте Змій спокусив Єву, запропонувавши вкусити фрукт із цього дерева та стати богами, а Єва, своєю чергою, звабила цим фруктом Адама. Саме через те, що вони не послухалися, Бог їх вигнав із Рая та поставив охорону – янголів із вогняними мечами⁵⁶.

У цьому біблійному мотиві реалізуються такі біблійні образи-символи.

Адам ‘Adam’ – загальна назва всіх людей як роду, асоціюється з першою людиною на землі та символізує гріхопадіння. Уживається у складі біблеїзмів: *Адамове ребро*, себто жінка, *Адамові діти* / *Адамові сини* – нащадки Адама, всі люди на землі. Англійські відповідники: *not to know smb from Adam; the Old Adam; as old as Adam; one’s outward Adam; When Adam delved and Eve span who was then a gentleman*.

Єва ‘Eve’ (євр. *חַוָּה*) – та, хто дає життя, асоціюється з першою жінкою на землі та символізує життя. Так назвав Адам свою дружину, першу жінку і праматір усіх людей. Проте «*Змій Єву звабив лукавством своїм*» (2 Кор. 11.3); таким чином у світ прийшли гріх і горе. Але як

---

⁵⁴ Symons A., Creasy M. *The Symbolist Movement in Literature*. Manchester : Carcanet Press Ltd., 2014. 336 p.

⁵⁵ Авдеенко И. А. Символ и художественный образ. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2014. №1–1 (31). С. 15–18.

⁵⁶ Святе Письмо / пер. І. Огієнка. URL : <http://allbible.info/bible/ogienko/mr/12/>.

гріх прийшов у цей світ через жінку, так і через жінку прийде порятунок (мається на увазі Марія, яка народила Ісуса Христа). Вживається у складі біблеїзмів: *Свина дочка, Євине насіння, Євин накоренок* – нащадки Єви, жінки. Англійські відповідники: *a daughter of Eve; would you Adam and Eve it?*

Змій ‘serpent’ – асоціюється з дияволом і символізує хитрість. Це древній змій, дракон, званий дияволом і сатаною, що зводить усесвіт (Об. 12.9; 20.2). У символічному втіленні у Біблії зустрічаються такі назви: «змій», «єхидна», «отрута змій» і «породження єхидни», що позначають хитрість, злість, ідолопоклонство і безбожництво. Вживається у складі біблеїзмів: *змій-спокусник* (про людину, яка своїми улесливими речами підштовхує когось до аморальних вчинків). Англійські відповідники: *be lover tan a snake, go and kill a snake, snake in the grass*.

Плід ‘fruit’ – асоціюється з порушенням правил і символізує щось заборонене. Вживається у складі біблеїзму: *скуштувати плід із забороненого дерева* (тяжкий злочин), *первородний гріх, грішна спокуса*. Англійські відповідники: *a forbidden fruit, bear the fruits of smth, forbidden fruit is sweetest, he that would eat the fruit must climb the tree*.

Фіговий листок ‘a fig leaf’ – асоціюється з благопристойним прикриттям ганебних учинків і символізує сором. Після того, як Адам і Єва скуштували плід із дерева пізнання добра та зла, їм розкрилися очі, «і пізнали, що нагі вони. І зшили вони фігові листя, і зробили опаски собі» (Буття 3: 7).

Дерево життя ‘the tree of life’ – асоціюється з джерелом благодаті та символізує безсмертя. Це – дерево, яке за Святим Писанням, разом із деревом пізнання добра і зла, зростив Господь у райському Едемі. Коли Бог вигнав Адама і Єву з раю, Він «поставив Херувима і меча полум’яного, який обертався навколо, щоб стерегти дорогу до дерева життя» (Буття 3: 24). Плоди цього дерева – це джерело життя, що є в людському серці. Це джерело благодаті, Богом дарованої всеперемагаючої любові. Вживається у складі біблеїзму: *скуштувати плід із забороненого дерева* (тяжкий злочин), *первородний гріх, грішна спокуса*. Англійські відповідники: *as the tree as the fruit, the tree is known by its fruit*.

Біблійний мотив **Каїн та Авель** (Буття 4: 1–15). Після того, як Адам і Єва покинули Едемський Сад, вони почали оброблювати землю та народили дітей. Каїн, їх перший син, займався землеробством, а Авель, другий син, був пастухом. Бог прийняв жертву, яку приніс Авель (овочі та фрукти), а від жертви Каїна відмовився. Каїн убив свого молодшого брата через заздрість – так була пролита перша кров людини. У Новому Заповіті Авеля називають праведним, а його віра і діла прославляються.

А на життя Каїна прийшло прокляття – земля перестала давати свій урожай, і Каїн перетворився на вигнанця та блукача⁵⁷.

У цьому біблійному мотиві реалізуються такі біблійні образи-символи.

Кров ‘blood’ – асоціюється з життям та уважається символом примирення в жертвоприношеннях, і тому «без пролиття крові не може бути прощення гріхів» (Євр 9.22). «Душа тіла в крові, і Я призначив її вам для жертовника, щоб очищати душі ваші, бо кров та вона очищує душу» (Лев.17.11). Уживається у складі біблеїзму: *Пролита кров Авеля* (яка ззиває до Бога про помсту, порівнюється з кров’ю Христа, голос якого звучить сильніше, оскільки кров Христа уможливує прощення (Євр. 12: 24). Англійські відповідники: *have smb’s blood on one’s hands (head); shed one’s blood*.

Каїн ‘Cain’ – асоціюється з першим братовбивцею та символізує жорстокість. Первородний син Адама і Єви (Бут 4.1), який, всупереч попередженню Бога, піддався гріху, коли Бог із благоволінням прийняв жертву Авеля і відкинув жертву Каїна: він убив Авеля, і, в покарання за це, Бог вигнав його із землі, де він жив. Уживається у складі біблеїзму: *Каїнове клеймо* (Каїн, завдяки особливому знаку, даним йому Богом, охоронявся від помсти людей, яку, як він сам усвідомлював, він заслужив). Англійські відповідники: *the Brand of Cain; the mark of Cain*.

Біблійний мотив **Завіт з Авраамом** (Буття 22: 1–14). Господь покликав Аврама розпочати подорож у землю Ханаанську. Він дав йому три обітниці – дати землю, провести від нього великий народ і благословити його та всіх майбутніх нащадків. Аврам і його дружина Сара не мали дітей, але Бог пообіцяв велике потомство. Час ішов, і вони вирішили виправити цю ситуації хитрістю. Служниця Сари провела ніч з Аврамом і народила від нього сина Ізмаїла (від нього пішов арабський народ). Але Божий план був іншим – на знак угоди з Богом у Аврама і Сари з’явилися нові імена – Авраам і Сарра, а також Авраам прийняв знамення завіту – обрізання. Бог повелів, щоб усі представники чоловічої статі робили обрізання – як знак завіту з Богом. Ця традиція збереглася й до нині у всіх нащадків Авраама (євреїв та арабів). Коли Аврааму було 100 років, Сарра народила сина Ісаака. Але і тут Бог випробував віру Авраама, наказавши йому принести у жертву його сина Ісаака. Про вбивство сина не йшлося, оскільки на місці жертвоприношення був баран: питання полягало у довірі Богу та слідуванню Його волі⁵⁸.

У цьому біблійному мотиві реалізуються такі біблійні образи-символи.

---

⁵⁷ Святе Письмо / пер. І. Огієнка. URL : <http://allbible.info/bible/ ogienko/mr/12/>.

⁵⁸ Там само.

Авраам ‘Abraham’ – асоціюється з батьком єврейського народу та символізує довіру Богу та слідування Його волі.

Земля обітована ‘the land of promise (the promised land)’ – асоціюється з Палестиною та символізує багатий, розкішний край, де панує достаток і злагода. Вживається у складі біблеїзму: *блаженний край, обіцяний край*. Англійські відповідники: *spy out the land, see land, the land flowing with milk and honey*.

Агнець ‘lamb’ – асоціюється з жертвовною твариною та символізує смиренну, покірну людину. Вживається у складі біблеїзму: *Агнець Божий* (асоціюється з Ісусом Христом і символізує Його жертву на Голгофському хресті). Англійські відповідники: *lamb of God, like a lamb, one’s ewe lamb, (as) quiet as a lamb*.

Біблійний мотив **Розп’яття та Воскресіння** (Від Матвія 28: 1–7) розвивається за таким сюжетом. Юда Іскаріот вирішив зрадити Ісуса – за тридцять срібних монет він привів первосвящеників та озброєних людей у Гетсиманський сад, де був Ісус зі Своїми учнями. Юда підійшов до Ісуса, поцілував Його та вказав первосвященикам на Нього. Цей поцілунок був знаком, що саме Його треба заарештувати. Ісуса розп’яли на хресті на горі Голгофа. Ця гора нагадувала форму черепа. Поруч із ним на хрестах висіли два розбійники – один із них розкаявся у своїх гріхах, і Ісус пообіцяв йому місце у Раю. Коли Ісус сконав, то стався землетрус і завіса у Храмі, яка приховувала Святе Святих, розірвалася навпіл. Це означало, що Ісус став жертвою за гріхи людства, і відтоді люди можуть звертатися до Бога напяму без посередників у будь-який час. На третій день, у неділю, Ісус Воскрес із мертвих – він вийшов із печери, де був похований⁵⁹.

Цей біблійний мотив реалізує такі біблійні образи-символи.

Гетсиманський сад ‘The Garden of Gethsemane’ – асоціюється з місцем Гетсиманія (що в перекладі означає ‘прес для масла’) – невеличким селищем із садом за межами Єрусалима біля західного підніжжя Оливної гори, куди часто ходив Христос і де Він переніс глибокі душевні муки, віддавшись добровільно в руки грішників, і символізує страждання.

Хрест ‘cross’ – асоціюється з місцем страти Ісуса Христа та символізує страждання та смерть. Первинне значення слова «хрест» – ‘ганебний стовп, до якого прив’язували злочинців, виставляючи їх на всенародне приниження й голодну смерть’. Кожен засуджений мав нести свій хрест до місця страти. Засуджений до страти, Ісус ішов на Голготу (лобне місце Череповище) і ніс на Собі це «дерево прокляття». Христос змирився зі Своєю долею й терпляче переборював усі приниження, глузування, знущання. *«І взяли Ісуса й повели... І, нісши*

---

⁵⁹ Святе Письмо / пер. І. Огієнка. URL : <http://allbible.info/bible/ogienko/mr/12/>.

Свого хреста, Він вийшов на місце, Череповищем зване, по-гебрійському Голгота» (Іоана 19: 17). У перекладі з грецького Голгота означає ‘трупна голова, череп’. Уживається у складі біблеїзму: *бути на хресті; нести тяжкий хрест* (терпляче переборювати труднощі, незгоди, усе те, що сталося неминучим у чиемусь житті) *бути на хресній дорозі, хресна путь, іти на Голготу, іти під тязарем хреста, тяжкий хрест*. Англійські відповідники: *bear (carry) one’s cross; no cross, no crown; on the cross; take smb to the cross*.

Тридцять срібняків ‘Thirty pieces of silver’ – асоціюється з грошима, які Юда отримав за те, що видасть Ісуса священикам, і символізує винагороду за зраду. Срібняк – срібна гебрійська монета. За тридцять срібняків можна було купити одного раба. Саме за таку суму Юда віддає Ісуса Христа до рук римських солдатів: *«І вони йому виплатили тридцять срібняків. І він відтоді шукав слушного часу, щоб видати Його»* (Матвія 26: 15–16). Служителі храму, яким Юда повернув тридцять срібняків, не могли скористатися ними, бо були заплямовані вони невинною кров’ю. За ці гроші була куплена земля для поховання померлих подорожніх. Уживається у складі біблеїзму: *Юдин срібляк, грішний карбованець, тридцять динарів*. Англійські відповідники: *blood money, black money*.

Терновий вінок ‘crown of thorns’ – асоціюється з високим кущем із темним листям, маленькими гострими колючками та символізує муки, страждання, покарання. Вживається у складі біблеїзму: *терновий лавр*. Англійський відповідник: *a crown of glory*.

Юдин поцілунок ‘a Judas Kiss’ – асоціюється з Юдою та символізує зраду. Вживається у складі біблеїзму: *Юдина зрада; останній поцілунок; Юдина служба; чорна зрада; обцілувати, як Юда*. Англійські відповідники: *the Kiss of death, the last kiss*.

Отже, біблійний образ-символ – це слово у прямому значенні, що позначає предмет, який щось символізує та асоціюється з певним інтертекстом. Біблійні образи-символи є елементами тексту Біблії, що передає знання про світ, бачення світу, характерне для християнського релігійного світобачення. Біблійний образ-символ представляє найвищий ступінь образності у художньому втіленні, а символічність полягає у тому, що біблійні мотиви реалізуються біблійними образами-символами, вербалізованими у тексті Біблії.

ВИСНОВКИ

З опертям на досвід вітчизняних і закордонних дослідників у галузі філософії, психології, лінгвокультурології, літературознавства і лінгвістики встановлено онтологічну сутність поняття «образ-символ» у ланці споріднених понять «образ» і «символ» у гуманітарній парадигмі. Поєднуючи символічне й образне начала, образ-символ

характеризується комплексністю у плані змісту: в образі-символі символ містить у собі образ, але не зводиться до нього; символ позначає присутність якогось смислу, нероздільно злитого з образом, але не тотожного йому.

Біблійні образи-символи – це закріплені в світовій культурі, загальновідомі пізнавально-сміслові структури, що є елементами тексту Біблії, або Святого Письма. Біблійний образ-символ – це слово у прямому значенні, що позначає предмет, який щось символізує та асоціюється з певним інтертекстом.

У християнській релігійній картині світу біблійні образи-символи реалізують біблійні мотиви, а кожний біблійний мотив реалізується певним набором біблійних образів-символів, вербалізованих у тексті Біблії, приміром, мотив «Розп'яття та Воскресіння» представлено такими біблійними образами-символами, як: «хрест», «кров», «тридцять срібняків», «Голгота» тощо.

АНОТАЦІЯ

Встановлено онтологічну сутність поняття «біблійний образ-символ». З оперттям на досвід вітчизняних і закордонних дослідників у галузі філософії, психології, лінгвокультурології, літературознавства і лінгвістики поняття «образ-символ» розтлумачено у ланці споріднених понять «образ» і «символ» у гуманітарній парадигмі. Біблійні образи-символи – це слова у прямому значенні, що позначають предмети, які щось символізують та асоціюються з певними інтертекстами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамович С. Біблія як інтертекст світової літератури : монографія. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2011. С. 428.
2. Авдеенко И.А. Символ и художественный образ. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2014. №1–1 (31). С. 15–18.
3. Белехова Л.І. Образний простір американської поезії : лінгвокогнітивний аспект : дис... докт. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2002. 476 с.
4. Гальперин П.Я. Основные результаты исследований по проблеме «формирование умственных действий и понятий» : доклад на соискание учен. степени д-ра пед. наук (по психологии) по совокупности работ. Москва : Б. и., 1965. 51 с.
5. Горчак Т.Ю. Словесний образ-символ в американській поезії ХХ століття : когнітивно-семіотичний аспект : дис. ... канд. філол. Наук : 10.02.04. Київ, 2009. 214 с.
6. Жюлиа Д. *Философский словарь* / сост. и гл. ред. Дидье Жюлиа. Москва : Междунар. отношения, 2000. 544 с.

7. Есин А.Б. Принципы и приемы анализа художественного произведения. Москва : Флинта, 2005. 162 с.
8. Карасик В.И. Языковые ключи : монография. Волгоград : Парадигма, 2007. 519 с.
9. Кемеров В. Философская энциклопедия / сост. и гл. ред. В. Кемеров. Панпринт, 1998. URL : <http://terme.ru/dictionary>.
10. Коцура В.П. Словник символів культури України / за заг. ред. В.П. Коцура, О.І. Потапенка, Москва Київ Дмитренко, В.В. Куйбіди. 3-е вид. Київ : Міленіум, 2005. 352 с.
11. Науменко Н.В. Символіка в образній структурі української новелістики кінця XIX – початку XX ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2002. 20 с.
12. Рикер П. Герменевтика. Етика. Політика : Московские лекции и интервью. Москва : КАМІ, АCADEMIA, 1995. 160 с.
13. Святе Письмо / пер. І. Огієнка. URL : <http://allbible.info/bible/ogienko/mr/12/>.
14. Солсо Р. Когнитивная психология. 6-е изд. Санкт-Петербург : Питер, 2006. 589 с.
15. Хаботнякова П.С. Кореляція понять «образ», «символ» та «образ-символ» у сучасній лінгвістичній парадигмі (на прикладах творів Френка Перетті). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*. Київ, 2015. Т. 18. № 2. С. 190–194.
16. Швець Я. Застосування термінів інтертекстуальність та інтертекст у сучасній комунікативній лінгвістиці. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. 2010. № 675. С. 195–197.
17. Шелестюк Е. Семантика художественного образа и символа (на материале англоязычной поэзии XX века) : дисс. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Москва, 1998. 209 с.
18. Balakian A., Balakian A. E. The Symbolist Movement in the Literature of European Languages. Amsterdam : John Benjamins Publishing, 1984. 732 p.
19. Burroway J. Imaginative Writing : The Elements of Craft. Florida : Pearson; Florida State University. 2010. 394 p.
20. Frye N. Ethical Criticism: Theory of Symbols. Idem, Anatomy of Criticism. Princeton, New Jersey : Princeton University Press, 1990. 71 p.
21. Galton F. Inquiries into Human Faculty and its Development. URL : <http://galton.org/books/human-faculty/text/human-faculty.pdf>.
22. Geertz Cl. Ethos, World-View and the Analysis of Sacred Symbols. Man Makes Sense / eds E. A. Hamme, W. S. Simmons. Boston : Little, Brown and Company, 1970. 325 p.

23. Golden J. M. *The Narrative Symbol in Childhood Literature: Explorations in the Construction of Text*. Berlin – New York : Walter de Gruyter, 2013. 282 p.

24. Langacker R. W. *Concept, Image, and Symbol : The Cognitive Basis of Grammar*. Berlin – New York : Mouton de Gruyter, 2002. 395 p.

25. Ryken L. *Dictionary of Biblical Imagery* / eds L. Ryken, J. C. Wilhoit, T. Longman. USA: InterVarsity Christian Fellowship, 1998. 1058 p.

26. Symons A., Creasy M. *The Symbolist Movement in Literature*. Manchester : Carcanet Press Ltd., 2014. 336 p.

27. Titchener E. B. *Lectures on the Elementary Psychology of Feeling and Attention*. New York : Adamant Media Corporation, 2005. 84 p.

Information about the authors:

Nikonova V. H.,

Doctor of Philological Sciences, Full Professor,
Head of Korunets Department of English
and German Philology and Translation
Kyiv National Linguistic University
73, Velyka Vasylkivska str, Kyiv, 03680, Ukraine

Khabotniakova P. S.,

Candidate of Philological Sciences,
Senior Lecturer at the Korunets Department of English and German
Philology and Translation
Kyiv National Linguistic University
73, Velyka Vasylkivska str, Kyiv, 03680, Ukraine